

ЩОДО РОЛІ КООПЕРУВАННЯ У СТВОРЕННІ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ

В. В. Якімець, аспірант*

Житомирський національний агроекологічний університет

Проаналізовано передумови створення вертикально інтегрованих структур в агропродовольчому секторі. Висвітлено зарубіжний досвід функціонування сільськогосподарських кооперативів та можливість їх створення в Україні. Розглянуто необхідність посилення ролі сільськогосподарських товаровиробників у створенні доданої вартості та виявлено основні проблеми її формування.

Постановка проблеми. На даному етапі сільськогосподарські товаровиробники практично не беруть участь у створенні доданої вартості, оскільки вони реалізують лише сировину. Переробку та реалізацію готової продукції здійснюють інші учасники маркетингового ланцюга. Відтак, необхідним вбачається забезпечення участі сільськогосподарських товаровиробників у створенні і розподілі доданої вартості. Отже, потрібно науково обґрунтувати їх об'єднання у вертикально інтегровані структури, які дають можливість створення доданої вартості продукції та збільшення прибутку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У вітчизняній економічній науці проблеми розвитку інтеграції та кооперації досліджено в працях відомих науковців, зокрема – В. Андрійчука, В. Гончаренка, О. Гудзинського, В. Зіновчука, П. Макаренка, М. Маліка, Л. Мельника, В. Месель-Веселяка, П. Саблука, В. Яценка та ін. Поняття доданої вартості розглядалося в працях С. Брю, К. Макконнелла, М. Портера, А. Зайцевої та ін.

Мета дослідження полягає в узагальненні теоретичних і методичних засад, розробці практичних рекомендацій щодо виявлення перспектив формування доданої вартості у сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах.

Об'єктом дослідження є процес створення доданої вартості у кооперативних формуваннях.

Методика дослідження. За допомогою абстрактно-логічного методу, а саме його прийомів індукції, дедукції, аналогії, співставлення, визначено сутність поняття «додана вартість» і сформульовано висновки. Для виявлення проблеми створення доданої

* Науковий керівник – д. е. н., професор В. В. Зіновчук.

вартості та визначення основних напрямів її подолання використано *метод аналізу і синтезу*. *Монографічний метод* застосовувався для економічного обґрунтування необхідності створення доданої вартості в окремих інтеграційних структурах м'ясопереробної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для продовольчої безпеки країни важливу роль відіграє м'ясопереробна галузь, оскільки м'ясо і м'ясопродукти є одним із основних продуктів харчування населення. Економічна криза, охопивши всі галузі аграрного сектора, призвела до погіршення стану м'ясопереробної промисловості, внаслідок чого відбулося витіснення із внутрішнього ринку вітчизняних товаровиробників іноземними. В свою чергу, рівень закупівельних цін на сировину не дає змоги товаровиробникам забезпечити розширене відтворення виробництва та перехід вітчизняної м'ясопереробної галузі на інноваційну модель розвитку. Важливо детально дослідити формування ланцюга створення та механізму розподілу доданої вартості у м'ясопереробній галузі, і розуміти, що товаровиробники повинні взаємодіяти з переробними підприємствами та кінцевими споживачами.

Додана вартість (англ. – *added value*, рос. – *добавленная стоимость*) – різниця між вартістю продукції (послуг), створеної і реалізованої даним підприємством, і вартістю затрат на придбання й переробку сировини та матеріалів. Це вартість, яка прирощена на даному підприємстві [4, с. 172]. Необхідно зазначити, що термін «додана вартість» почав широко застосовуватись лише в кінці ХХ ст.

Для того, щоб бути не лише рівноправними суб'єктами ринку, але й досягати певних переваг у конкуренції, товаровиробники повинні прагнути до взаємодії [5, с. 127]. Тому на сучасному етапі розвитку сільськогосподарських товаровиробників необхідною умовою економічного зростання є створення вертикально інтегрованих структур кооперативного типу. Зарубіжний досвід свідчить про ефективність функціонування кооперативів, що, в свою чергу, доводить необхідність створення аналогічних структур в Україні. Кооператив являє собою особливий тип підприємства, створеного добровільним об'єднанням капіталів і зусиль сільськогосподарських товаровиробників, які є одночасно його власниками і клієнтами, але при цьому залишаються самостійними суб'єктами господарювання і створюють додану вартість в межах одного технологічного циклу.

Сільськогосподарська кооперація існує у всіх розвинутих країнах, але найбільші масштаби вона набула в країнах Північної Європи, Нідерландах, Данії, Швеції, де практично кожен фермер є членом двох і більше кооперативів. В Японії частка кооперації у збуті

сільськогосподарської продукції становить понад 90 %, у Швеції, Данії 80-85 %, у Норвегії – понад 80 %, у Фінляндії – 70–80 %, у Голандії – 50-60 %, у Німеччині – 36-40 %. Багаторічний досвід функціонування сільськогосподарських кооперативів у кожній із розвинутих країн залежно від специфіки економічних і природних умов характеризується рядом особливостей [6, с. 261].

В аграрному секторі Канади найбільше кооперативів в тих сферах, де створюється значна частка доданої вартості. Передусім, це переробка і реалізація молока і молочних продуктів, переробка зерна і виробництво хлібобулочних виробів, переробка м'яса на м'ясні продукти, а також оптова і роздрібна торгівля перерахованими продуктами. У кожній із цих сфер створюється додана вартість продукції, яка від 100 до 400 % перевищує вартість первинного сільськогосподарського продукту. Частина цієї вартості у вигляді кооперативних виплат дістається сільськогосподарським виробникам [7, с. 139]. Покращити фінансове становище сільськогосподарських товаровиробників можливо завдяки збільшенню вартості сільськогосподарських товарів шляхом переробки на продукти харчування. Проте, цей складний процес потребує значних витрат, тому товаровиробникам необхідно об'єднувати зусилля та створювати вертикально інтегровані структури.

Кооперація є формою економічного захисту сільськогосподарських товаровиробників, важливою складовою соціально орієнтованої ринкової економіки [8, с. 117]. У зв'язку з цим, виникає потреба створення доданої вартості товаровиробниками в м'ясопереробній галузі для забезпечення її прибутковості. Необхідним етапом є перерозподіл доданої вартості за рівнем виробництва, продуктивністю персоналу, обсягами реалізації продукції та рівнем капіталізації у даному процесі.

В цілому у Житомирській області в 2011 р. налічується 94 кооперативи, серед них – 13 заготівельних, 6 сервісних, 71 багатофункціональні, 4 інших, які надавали послуги із заготівлі, зберігання, транспортування і реалізації сільськогосподарської продукції. Житомирською обласною радою розроблено прогноз щодо створення кооперативів на перспективу, в якому зазначено, що до 2015 р. в області буде створено 140 кооперативів [3, с. 67]. Незважаючи на збільшення за останні роки кооперативного сегменту аграрного ринку та усвідомлення сільськогосподарськими товаровиробниками об'єктивної необхідності його формування, розвиватися цьому процесу заважає відсутність чіткої державної підтримки кооперативних відносин, стартового капіталу у

сільськогосподарських товаровиробників та незадовільний стан матеріально-технічної бази, кредитної системи кооперативного спрямування, недостатній рівень інформаційно-консультаційного, а також наукового та кадрового забезпечення діяльності кооперативних організацій. Проблематичним є також інвестування кооперативного сектора, оскільки кооперативи не співпрацюють із зовнішніми інвесторами через відсутність прибуткової орієнтації [1, с. 69].

В умовах ринкової економіки кооперація є складним механізмом, діяльність якого охоплює не тільки одержання продукції, але її переробку, зберігання та реалізацію. Проте, розвиток кооперативних формувань в Україні дозволить закуповувати сировину у сільськогосподарських товаровиробників за справедливими цінами, переробляти в межах кооперативу та реалізовувати до кінцевого споживача. При цьому, створену додану вартість розподіляти, враховуючи внесок всіх учасників технологічного ланцюга. Головним аргументом є забезпечення можливості товаровиробникам розширювати виробництво, оскільки кооперативи дають змогу товаровиробникам налагодити цей складний, але вкрай необхідний і дієвий механізм.

Висновки.

1. На даному етапі набуває значення поняття «додана вартість», оскільки сільськогосподарські товаровиробники змушені продавати лише сировину, а реалізацією займаються інші посередницькі структури.

2. Зарубіжний досвід свідчить, що кооперація дає можливість участі сільськогосподарських товаровиробників у створенні доданої вартості. Тому заслуговує на впровадження в умовах ринкової трансформації вітчизняного сільського господарства.

3. Основні проблеми функціонування сільськогосподарських кооперативів полягають у відсутності належної державної підтримки розвитку кооперативного сегмента, фінансовій нестабільності кооперативних підприємств та їх неналежному інформаційно-консультаційному забезпеченні.

Список використаної літератури

1. Абрамова І. В. Організаційно-економічний механізм державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів: дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : 08.00.04 / І. В. Абрамова. – Житомир, 2006. – 150 с.

2. Андрійчук В. Г. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку : монографія / В. Г. Андрійчук. – Ніжин: ТОВ «Вид-во «Аспект-Поліграф», 2007. – 216 с.

3. Вісник Житомирської обласної ради (офіційне видання) / [відпов. за випуск В. Ю. Арешков]. – Житомир, 2011. – 204 с.
4. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера [За ред. Р. Дяківа] – К.: Міжнародна економічна фундація, 2002. – 703 с.
5. Зіновчук В. В. Кооперативна ідея в сільському господарстві України і США / В. В. Зіновчук. – К.: Логос, 1996. – 224 с.
6. Макаренко П. М. Моделі аграрної економіки / П. М. Макаренко. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 682 с.
7. Нагорный В. Д. Сельское хозяйство Канады. Корни успеха / В. Д. Нагорный. – Москва – Майкоп: ООО «Качество», 2004. – 328 с.
8. Саблук П. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд у майбутнє / П. Саблук. – К.: Інститут аграрної економіки, 2001 – Т. II: Аграрна економіка в умовах демократичного державотворення. – 483 с.